

Hester Kruger

EEN
NACHT
EN DAARNA

Als Margaretha ternauwernood ontsnapt aan
een overval begint voor haar een lange weg naar
aanvaarding en verzoening

Een nacht en daarna

Hester Kruger

EEN
NACHT
EN DAARNA

Vertaald door Gerda Lok-Bijzet

Met een nawoord van Rob van der Veer

Uitgeverij Mozaïek – Utrecht

Vertaling: Gerda Lok-Bijzet
Omslagontwerp: Moker Design
Layout en dtp: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 239 5916 8
ISBN 978 90 239 5917 5 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijk uitgegeven door Human & Rousseau, een imprint van
NB Publishers, Kaapstad, Zuid-Afrika, onder de titel *Een nag en 'n bietjie*.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van
PEN Afrikaans Translation Fund.

Afrikaanse uitgave © 2016 Hester Kruger
Nederlandse uitgave © 2019 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht
www.uitgeverijmozaiek.nl
Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en
verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie
van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier
waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Opgedragen aan
Mpho Mokwena (1942-1961) en
Lerato Maponyane (1946-2014)*

'Ik heb het nooit moeilijk gevonden om onderscheid te maken tussen fantasie en werkelijkheid. Het probleem zat hem vooral in het onderscheid tussen herinnerde fantasie en herinnerde werkelijkheid. Dat is iets heel anders. Ik wist altijd of ik iets echt waarnam of dat ik verzon dat ik het waarnam. Maar met het verstrijken van de tijd werd het toch lastig om het verschil te onthouden tussen werkelijke gebeurtenissen en belevenissen die ik heb verzonnen. Het geheugen heeft geen aparte hokjes voor dingen die ik gezien en gehoord heb en dingen die ik me alleen maar heb verbeeld. Ik heb slechts één geheugen, dat plaats biedt aan mijn zintuigelijke waarnemingen én aan de fantasie uit mijn verleden, innig verenigd vormen zij samen mijn zogenaamde herinneringen.'

Jostein Gaarder, *De dochter van de circusdirecteur*

EEN NACHT...

Voor het in gele baksteen opgetrokken gebouw zwiëpt een ijsskoude wind het stof van de straat. RECHTBANK, staat er in grote letters boven de hoofdingang. Volgens Johannes zit de circulaire rechtbank in een speciale rechtszaal en draagt de voorzittende rechter een rode toga. Alsof zij dat niet weet!

Een stroom van mensen beweëgt zich bij de deuren naar binnen en naar buiten. Binnenkomen is een langzaam proces, want de beveiliging is streng. Het schrille geluid van het alarm leidt tot het grondig fouilleren van een verschrikte bezoeker. Het voelt alsof een kille hand zich om Margaretha's hart sluit. Paniekerig denkt ze aan

wat er in haar handtas en aan haar lijf zit. Het laatste wat ze wil is onder toezicht van al deze mensen betast worden.

Ze ziet mannen in pakken, maar er zijn ook mensen die eruitzien alsof ze rechtstreeks van de boerderij komen. Of uit een van de onofficiële sloppenwijken aan de rand van het dorp. Er zijn vrouwen, een aantal dik ingepakt in dekens, met kleintjes op de rug of aan de hand. Ze ziet personeel met blauw-oranje schoonmaakkleding en mannen en vrouwen in politie-uniformen. Zijn dit getuigen die hun woordje over een of ander onrecht mogen doen? Ondersteuners van getuigen misschien? Slachtoffers?

Wat brengt mensen op deze koude augustusdag naar een plek als deze?

Het valt nog niet mee om in dit geroezemoes orde in haar hoofd te scheppen. Ze heeft zo gezwoegd om weer wat vrede te ervaren vanbinnen, om het punt van aanvaarding en berusting te bereiken. Ze wil niet weer terug bij af zijn.

Ze voelt zich een vreemde in haar paarse jurk, zwarte panty en schoenen met hoge hakken, alsof ze in een film speelt waarin ze niet thuishoort. Ze smacht naar haar afgetrapte gymmen, die nog bij de deurmat staan, en haar verbleekte spijkerbroek.

Haast automatisch beweegt ze in de richting van de dubbele deuren. Het is Johannes' arm om haar schouders die ervoor zorgt dat ze vooruitkomt. Haar hak blijft steken in een kier tussen de plaveistenen. Het liefste zou ze wegvluchten, naar een plek waar de zon warm op haar huid brandt – ver weg van de kou die in en om haar huist.

Johannes loodst haar door de koude gang. Het plafond is te laag. Schijnbaar doelloos drentelen de mensen door de donkere tunnels. Pijlen wijzen naar rechtszalen, elk met eigen naam op alfabetische volgorde. Overal tegen de muren staan vreemde hokjes met houten banken waarop mensen zitten. Al die mensen zien eruit alsof ze vol spanning ergens op wachten. De meesten staren zwijgend voor zich uit, maar de stemmen van diegenen die toch durven te praten, haperen in de winterkou.

‘Hier,’ zegt Johannes en hij loodst haar een van de wachthokjes binnen. Een aantal wachtenden herkent ze. Het zijn slachtoffers van dezelfde roofbende. Ze heeft hen ooit op het politiebureau van Hendrina ontmoet, tijdens de daderconfrontatie. Ze wil glimlachen, maar haar mondhoeken werken niet mee. Dus wuift ze een algemene groet. Al deze mensen moeten vandaag hetzelfde pad bewandelen als zij.

Ze heeft zich nauwelijks op de bank laten zakken als ze een harde stem in de gang hoort roepen: ‘Margaretha Bodenstein!’ Johannes pakt haar bij haar elleboog. ‘Kom, jij bent aan de beurt. Rustig blijven, hè, je hoeft alleen maar te vertellen wat er gebeurd is.’

In de zaal zitten ze al op haar te wachten. Ze is zich vaag bewust van de man in de rode toga die voor haar zit, van de ogen van de mannen in zwarte toga’s die haar volgen. Iemand wijst naar een houten hok dat waarschijnlijk de getuigenbank moet zijn. Haar blik vangt die van de tolk, die haar plek al heeft ingenomen. De aanwezigheid van de vrouw naast haar stelt haar gerust. ‘*Dumela, sisi,*’ fluistert ze voor ze in het koude gestoelte gaat zitten. Hallo, zus.

‘Zweert u dat het getuigenis dat u zult afleggen de waarheid is en niets anders dan de waarheid? Steek uw rechterhand op en zeg: Zo waarlijk helpe mij God almachtig,’ beveelt de griffier streng. Met haar mond vormt ze de woorden, maar haar ogen staan afwezig. ‘Ik zweer het, zo waarlijk helpe mij God almachtig.’

Haar blik dwaalt langs het groepje mensen op de harde houten banken. Ze weet van hun bestaan, maar de meeste van hen herkent ze niet. Ze komen uit dezelfde omgeving als zij. Mensen die ze vaak gedachteloos voorbijgelopen is. Ze ziet hoe ze stijf tegen elkaar aan gaan

zitten, warmte zoeken bij elkaars lijven en harten. Ze weet dat deze mensen alle woorden die van haar lippen komen zullen indrinken. Er zullen wonden worden opengereten. Gebeurtenissen zullen worden herbeleefd.

Haar ogen zoeken naar het blauw van Johannes' ogen. Hij zit ergens aan de zijkant. Zijn donkere pak, witte overhemd en gestreepte blauwe stropdas maken haar zenuwachtig. Dit is zijn wereld. Zij voelt zich hier net zo misplaatst als een spartelende vis op het droge. Hij kent elke procedure. Hij ziet er kalm uit, alsof hij volkomen op zijn gemak is. Hij kijkt niet naar haar, hij weet dat sympathie op dit moment niet de juiste uitwerking op haar zal hebben.

Johannes heeft vooraf geprobeerd om haar te kalmeren en haar verduidelijkt dat de houten bank waarin ze haar verhaal moet doen de getuigenbank is. 'Het is geen beschuldigingsbank. Je hoeft je niet te verantwoorden. Vertel de dingen gewoon zoals ze gebeurd zijn.' Ineens heeft ze spijt dat ze in al zijn werkzame jaren nog nooit de moeite heeft genomen om een van zijn hofzaken bij te wonen. Dan zou ze zich nu niet zo misplaatst hebben gevoeld. Dat krijg je nou van de beslissing om je niet door zijn leven te laten opslurpen.

Ze vermijdt de starende ogen uit de houten bank rechts van haar. Dat is de plek waar de vier verdachten

zitten. Ze is hier nog niet klaar voor. Vier jaar, acht maanden en een dag is simpelweg niet genoeg tijd. Hun aanwezigheid voelt bedreigend.

De rechter kucht. Hij wacht overduidelijk op de openbaar aanklager. Zijn toga is te rood voor de sombere atmosfeer. Het is als bloed op een witte doek. Te rood! *Dis die rooi rok, dis die mooi rok, dis die rooi rok wat swaai.**

‘Mevrouw Bodenstein, herinnert u zich de avond van 4 januari 2009 nog? Vertel ons alstublieft in uw eigen woorden wat er die avond precies gebeurd is.’

De openbaar aanklager is een grote, intimiderende man. Ze voelt zich als een stout schoolmeisje dat in de hoek wordt gestuurd. Haar oude angst voor kritiek overvalt haar.

*

‘Margaretha, waar is je zakdoek?’ De lange, magere vinger van juffrouw Theunissen tikt op haar bankje. Ze zit in de eerste klas van de lagere school. Haar nagels zijn brandschoon, maar de zakdoek waarop ze haar handen moet uitstallen zit niet in haar schooltas. Ze voelt de

---

* Achter in het boek is een vertaling van de Afrikaanse tekst te vinden.

tranen in haar ogen opwellen. Ze wil niet dat de juf-frouw boos op haar wordt.

*

Het is geen kort verhaal, edelachtbare, maar ik zal mijn best doen om het als de flitsberichten van het journaal aan u voor te leggen. Vluchtige modderspatjes uit mijn geheugen, dat zijn het. Want u moet weten, rechter, dat de vrouw die hier voor u staat een lange weg heeft afgelegd. Om mijn verhaal te kunnen begrijpen, moet u iets snappen van de weg die mij hierheen heeft geleid. Voor u mag het misschien (zoals Johannes zo dikwijls zegt) ‘irrelevant’ zijn vergeleken met datgene waarover u moet beslissen: schuldig of onschuldig. Maar is het leven echt zo eenvoudig, kan het gereduceerd worden tot één van deze twee mogelijkheden? Hoe zit het dan met nuances, met het grijze gebied tussen wit en zwart in? Of met de ingewikkelde menselijke psyche, die zelfs het begrijpen van het zélf zo moeilijk kan maken?

Zoals ik al zei, rechter, vandaag, hier in het hof, gaat het wat mij betreft om het verhaal van mijn leven. Mijn volledige verhaal over wie en wat ik ben, en waarom. Het verhaal kent geen hoofdstukken, edelachtbare. Want het is mijn waarheid.

Wat is haar eerste herinnering? Of wordt die overschaduwd door andere gebeurtenissen uit het verleden? Ze heeft al zo vaak moeten aanhoren waarom haar oudere neefjes en nichtjes die dag op de kuilhoop moesten spelen, terwijl haar moeder haar ondertussen in de hoeve op de wereld zette. Het is bijna alsof het haar eigen herinnering is. Vreemd hoe dingen die je vaak van anderen hebt gehoord, deel van jouw eigen realiteit kunnen worden. Wat in het leven is fictie en wat is werkelijkheid?

‘Het begrip werkelijkheid of realiteit is een aanduiding voor de manier waarop de wereld en het leven dat zich daarop afspeelt zich aan het bewustzijn voordoen, en is nauw verbonden met het begrip “bestaan”. Het gegeven “werkelijkheid” is een elementair begrip, dat zo evident lijkt dat het geen nadere beschouwing behoeft. In veel wetenschappelijke disciplines wordt de “werkelijkheid” dan ook als vanzelfsprekend verondersteld; in de filosofie en de wetenschapsfilosofie echter wordt het begrip “werkelijkheid” geproblematiseerd.’

Ze heeft het gegoogeld en kan zich volledig vereenzelvigen met de verklaring die Wikipedia geeft. Plato, Aristoteles, Wittgenstein en Russell, en zeker ook honderden anderen, kunnen het begrip nog verder ontleden. Maar dat is voor haar irrelevant, want haar werkelijkheid

blijft háár werkelijkheid. Ze herinnert zich wat ze zich herinnert.

*

‘Margaretha! Doodstil blijven zitten. Niet bewegen!’

Ze is drie of vier jaar oud.

Haar ogen zoeken de bruine, bijna zwarte ogen van haar vader. Hij staart strak naar de grond. De uitdrukking op zijn gezicht is haar vreemd. Ze blijft gehurkt zitten, maar vergeet het spelletje dat ze aan het spelen was. De mierleeuw die ze met haar grasspriet probeerde te vangen weet te ontsnappen. Het geritsel van de bladeren van de walnotenboom in de wind hoort ze niet. De geur van de eucalyptusboom waar ze onder zit ruikt ze niet.

De dringende klank in de stem van haar vader maakt haar bang, ze begrijpt niet wat er aan de hand is. Ze weet dat haar vader heel, heel erg sterk is. Ze verwondert zich altijd over zijn bruinverbrande armen en de dikke spieren in zijn onderarmen. Als hij wil zou hij zo een jong kalf kunnen optillen.

Maar waarom klinkt zijn stem nu zo anders?

Ze laat haar blik naar de grond dwalen. Ze wil opspringen. Ze wil schreeuwen...

‘Margaretha, zit stil!’

De slang kruipt onder haar jurkje vandaan en verdwijnt in het hoge gras.

Haar vader tilt haar in één beweging van de grond en drukt haar stijf tegen zich aan.

‘Och, hemeltje, Margrietje!’ Zit er een kleine trilling in zijn stem? Vlug neemt hij haar mee naar een plek ver bij de slang vandaan. ‘Kom, dan laat ik je het nieuwe kalfje zien dat vanochtend is geboren. Ik denk dat we haar Rinkhals moeten noemen.’

*

Ze denkt dat dit haar eerste, bewuste herinnering is.

‘Mevrouw Bodenstein, herinnert u zich de avond van 4 januari 2009 nog?’ herhaalt de openbaar aanklager.

Zijn woorden beuken als hamerslagen op haar hoofd. Zijn stem klinkt ongeduldig. Ze probeert de schijn op te houden, houdt haar handen rustig gevouwen op het tafelblad. De kramp schiet in haar voeten. Haar hart pompt niet voldoende bloed naar haar hoofd en even voelt ze zich duizelig. Met moeite lukt het haar om op emotionele toon te reageren.

‘Ja, edelachtbare.’

Moet ze nog meer zeggen? Moet ze bijvoorbeeld zeggen: ik herinner het me nog heel erg goed, edelachtbare. Het was de dag waarop we onze kleindochter hadden teruggebracht naar Pretoria. We waren net weer op de boerderij en het was een gewone, warme zomeravond. En in de dam kwaakte een koor van kikkers zo oorverdovend hard. Daarom was de buitendeur dicht – zodat we elkaar konden verstaan. Zo gaat het in die tijd van het jaar altijd. Het was ook de avond, edelachtbare, waarop ik mijn naïviteit voorgoed ben verloren. Het was de nacht waarin ik de maansikkel op de westelijke horizon heb zien verdwijnen. Ja, edelachtbare, ik herinner het me nog.

‘Waar was u die avond, mevrouw?’

‘Thuis, edelachtbare.’

‘En waar bevindt zich uw thuis, mevrouw?’

‘We wonen op een klein boerderijtje in het district Middelburg.’

Ons eigen stukje paradijs, in het Bosveld. Daar waar de antilopen ’s nachts van onze tuinbloemen eten en de wilde zwijnen de tuin omploegen, waar geen aronskelk veilig is voor de aanslagen van het stekelvarken. Daar waar de Senegal-ijsvogel woont en de smaragdvlekduif koert, waar de bavianen zich in onze citrusboomgaard verschansen. Daar waar...

‘Wie was er bij u?’

‘Mijn man.’

Al achtendertig jaar mijn goede, trouwe man, edelachtbare. De vader van onze kinderen. Hij die weet dat ik bang voor parkeergarages en afgesloten kamers ben, die weet dat ik midden in de nacht opsta om het beddengoed recht te trekken. Hij die mij verdraagt en liefheeft, ongeacht... Hij die altijd grapt dat hij er heel hard aan gewerkt heeft om zijn haren zo spierwit te krijgen.

Ons leven samen is al lang geleden begonnen, edelachtbare.

*

‘Johannes Lodewikus Bodenstein en Margaretha du Plessis, jullie willen jullie huwelijk in Naam van God beginnen en samen met de gemeente om Zijn zegen vragen. Aangezien er geen gegronde bezwaren zijn ingebracht, zullen we nu overgaan tot de huwelijksvoltrekking. Laten we eerst nagaan wat het Woord van God over het huwelijk zegt...’

Ja-nee, ze is inderdaad bezocht door een afgevaardigde die moest inschatten of ze zijn kerk al dan niet naar de ondergang zou leiden. Blijkbaar is ze toen niet te licht bevonden.

Margaretha durft zich niet te bewegen. Johannes staat op de lange kanten sleep die uit het bespottelijke hoedje op haar hoofd golft. Haar haren zijn namelijk te kort om het ding in vast te kunnen zetten. Voor sommige mensen kwam de bruiloft veel te snel, maar in haar ogen was vijf jaar een redelijke tijd om over de zaak te besluiten. Ze voelt zich nukvig en een beetje huilerig. Toen ze de kerk binnenkwam, ontdekte ze het smalle figuurtje van haar moeder, gestoken in pastelblauwe feestkleding. Ze zag er zo klein en eenzaam uit. Margaretha denkt aan de paar trouwfoto's die ze van haar vader en moeder heeft. Haar moeder was zo mooi en haar vader stond in zijn zwarte pak zo fier rechtop naast haar. Vandaag mist ze haar vader meer dan ooit en ze wil deze ceremonie zo snel mogelijk achter de rug hebben. De heiligheid van het ogenblik doet haar niks. Bovendien heeft ze zo haar eigen ideeën als het op beloftes aankomt. Kan een mens werkelijk een levenslange belofte aan een ander doen? Is het huwelijk echt zo heilig? Als ze zo om zich heen kijkt, betwijfelt ze dat.

Ze besluit meer aandacht aan de woorden van de dominee te schenken. Verbeeldt ze het zich of wordt er meer accent op 'Ik zal een helper maken die bij hem past...' gelegd?

Als je leven aan een zijden draad heeft gehangen kies je dan voor haat, of kies je voor liefde?

Op een nacht worden Margaretha en haar man overvallen op hun boerderij ten oosten van Johannesburg. Een van de overvallers dwingt Margaretha mee te gaan, het veld in, terwijl de anderen haar man meenemen en verdwijnen. Margaretha staat doodsangsten uit. Als de overvaller een moment zijn aandacht verliest weet ze te ontsnappen, en rent ze dwars door de nacht voor haar leven. Later, als de daders terecht staan, vertelt Margaretha in flashbacks het hele verhaal - haar jeugd, haar herinneringen aan haar zwarte vriendinnetje, de overval, en haar worsteling om die te boven te komen.

Hester Kruger woont met haar echtgenoot op een boerderij in Mpumalanga, Zuid-Afrika. *Een nacht en daarna* is haar debuut.

Een indrukwekkend, waargebeurd en actueel verhaal over trauma, reflectie en verzoening.

9 789023 959168